

GAZİ EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ

GAZİ

JOURNAL OF EDUCATION SCIENCES

Mesleki ve Teknik Eğitimde Öğrenim Gören Öğrencilerin Devamsızlık Nedenleri^{1,2}

Murat DAĞLI^a, Ertuğ CAN^b**Yüklenme:** 01.02.2023 **Kabul:** 13.04.2023**Erken Görünüm:** 24.07.2023 **Yayınlanma:** 30.07.2023**DOI:** 10.30855/gjes.2023.09.02.001

Anahtar Kelimeler:

Mesleki ve teknik eğitim,
Mesleki ve teknik eğitimin sorunları,
Okul devamsızlığı,
Devamsızlık nedenleri

Keywords:

Vocational and technical education,
Problems of vocational and technical education,
Absenteeism from school,
Reasons for absenteeism

Yazar Bilgileri:

a. Milli Eğitim Müdürlüğü
Kırklareli, Türkiye
Orcid:
0000-0001-9989-2798
mdagli@outlook.com

b. Kırklareli Üniversitesi,
Fen Edebiyat Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
Kırklareli, Türkiye
Orcid:
0000-0002-0885-9042
ertugcan@gmail.com
Sorumlu Yazar

ÖZET

Bu araştırmanın amacı mesleki ve teknik eğitimde öğrenim gören öğrencilerin devamsızlık nedenlerinin belirlenmesidir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kapsamında olgubilim deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu mesleki ve teknik eğitimde kayıtlı olan ve okul devamsızlığı olan 13 öğrenci ile 13 veliden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış 7 açık uçlu sorudan oluşan görüşme formu yardımıyla yüz yüze görüşme yöntemi ile elde edilmiştir. Verilerin analizinde içerik analizi ve betimsel analiz teknikleri kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre öğrenci devamsızlığının nedenleri arasında okul ve okul çevresi, ailevi faktörler, öğrencinin sağlık problemleri, ekonomik faktörler, öğretmenler ve okul yönetimi yer almaktadır. Özellikle okuldaki öğrenme ortamının uygun olmaması, okuldaki şiddet, öğrencinin maddi sorunları, anne babanın ayrı olması, okul yönetimi ve öğretmenlerin ilgisizliği gibi etkenler öğrenci devamsızlığına neden olmaktadır. Katılımcılara göre, okul devamsızlığına karşı okuldaki sosyal, sportif ve sanatsal faaliyetler ile fiziksel olanaklar artırılmalı, mesleki eğitim ve üretim alanları geliştirilmeli, veliler ve okul yönetimi öğrencilerle ilgilenmeli, okul aile iletişimi geliştirilmelidir. Mesleki ve teknik eğitimde yaşanan öğrenci devamsızlığının önlenmesi için, veli, öğretmen, öğrenci ve toplum mesleki ve teknik eğitimin önemi konusunda bilinçlendirilebilir. Okulun sosyal, sportif ve sanatsal faaliyetlerinin geliştirilmesi, eğitim ve üretim alanlarında uygulama imkânlarının artırılması da faydalı olabilir. Meslekî ve teknik eğitime yönelik etkili bir yöneltme, yönlendirme ve rehberlik sistemi oluşturulabilir.

¹Bu çalışma Doç. Dr. Ertuğ CAN danışmanlığında Murat DAĞLI tarafından hazırlanan tezsiz yüksek lisans projesi verilerinden üretilmiştir.

²Bu çalışma 8-11 Haziran 2023 tarihlerinde düzenlenen Xth International Eurasian Educational Research Congress'de (EJER2023) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Dağlı, M., & Can, E. (2023). Mesleki ve teknik eğitimde öğrenim gören öğrencilerin devamsızlık nedenleri. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 123-156.

DOI: <https://dx.doi.org/10.30855/gjes.2023.09.02.001>.

Reasons for Absenteeism Among Students in Vocational and Technical Education:

ABSTRACT

This research aims to determine the reasons for absenteeism among vocational and technical education students. Phenomenology design was used within the scope of the qualitative research method. The study group of research consisted of 13 students enrolled in vocational and technical education with a history of school absenteeism and 13 parents of these students. The study's data were obtained through face-to-face interviews using a semi-structured interview form consisting of 7 open-ended questions. Content analysis and descriptive analysis techniques were used to analyze the data. Research findings revealed that the causes of student absenteeism include school and school environment, familial factors, student health problems, economic factors, teachers, and school management. In particular, factors such as an unsuitable learning environment, violence, students' financial problems, separation of parents, and lack of care of school administration and teachers cause student absenteeism. To tackle school absenteeism, social, sportive, artistic activities, and physical opportunities at school should be increased, vocational education and production areas should be developed, parents and school management should care for students, and school-family communication should be improved. Parents, teachers, students, and society can be made aware of the importance of vocational and technical education to prevent student absenteeism in vocational and technical education. It may also be beneficial to develop the school's social, sportive and artistic activities and to increase the opportunities for practice in the fields of education and production. An effective orientation, guidance, and vocational and technical education counseling system can be established.

¹Bu çalışma Doç. Dr. Ertuğ CAN danışmanlığında Murat DAĞLI tarafından hazırlanan tezsiz yüksek lisans projesi verilerinden üretilmiştir.

²Bu çalışma 8-11 Haziran 2023 tarihlerinde düzenlenen Xth International Eurasian Educational Research Congress'de (EJER2023) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Dağlı, M., & Can, E. (2023). Mesleki ve teknik eğitimde öğrenim gören öğrencilerin devamsızlık nedenleri. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 123-156.

DOI: <https://dx.doi.org/10.30855/gjes.2023.09.02.001>.

GİRİŞ

Meslekî ve teknik eğitim, toplumsal ve ekonomik kalkınmada mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri, tutum, davranış ve değerlerin kazandırılmasında büyük bir öneme sahiptir. Bu amaçla, mesleki ve teknik eğitimin toplumun ihtiyacı olan alanlarda bireylerin ilgi, ihtiyaç ve beklentileri ile iş piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda planlanması ve yürütülmesi gerekir. Ancak Canbal, Kerkez, Suna, Numanoğlu ve Özer'in de (2020) belirttiği gibi, ulusal ve uluslararası düzeydeki teknolojik gelişmeler ile rekabetin artması ekonomileri etkilemekte, iş piyasasının ihtiyacı olan insan kaynaklarında ve için yapısında değişikliklere neden olmaktadır. Kalkınmadaki en önemli kaynaklardan biri şüphesiz nitelikli insan kaynağıdır (Adıgüzel ve Berk, 2009). Öğretme öğrenme süreçlerinde kendini geliştiren, öğrenmeye duyarlı, alanında bilgili, çevreye duyarlı ve kültürel yönden birikimli bireylerin yer alması arzu edilen bir durumdur (Tamer ve Özcan, 2014). Bu durum tüm öğretim kademelerinde olduğu kadar mesleki ve teknik eğitimde niteliğin geliştirilmesi, mezun istihdamın sağlanması ve kalkınma bakımından da büyük önem taşımaktadır.

Mesleki ve teknik eğitim belirli bir mesleğin bilgi, beceri ve uygulama yeteneklerinin kazanılması, bireyin sosyal, ekonomik, zihinsel ve duygusal yönden geliştirilmesi süreci olarak tanımlanabilir (Adıgüzel ve Berk, 2009). Son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmeler iş piyasasının talep ettiği uyumlu, mesleki anlamda becerikli, çabuk öğrenebilen çalışan ihtiyacı mesleki eğitim sistemlerinde güncelleştirmeleri kaçınılmaz hale getirmiştir (Canbal vd., 2020). Çağdaş mesleki eğitim sistemlerinde teknoloji ve üretimdeki değişim yakından takip edilmekte, eğitim sisteminde iş piyasasının talepleri ile uyumlu değişim sağlanmaktadır (Tamer ve Özcan, 2014).

Türkiye'de mesleki eğitim sisteminin çok sayıda kronikleşmiş sorunu bulunmaktadır (Özer, 2018). Bozgeyikli (2019), bu sorunları toplumun mesleki ve teknik eğitime yönelik olumsuz algısı, mezunların sektörün ihtiyacı olan mesleki niteliklere sahip olmaması, öğretim programının güncel olmaması, mesleki okullardaki donanım yetersizliği, öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimi ve mesleki gelişimlerinin yetersizliği ile mesleki eğitimde okul sektör işbirliğinin kurulamaması olarak sıralamıştır.

Sosyal, fiziksel, ekonomik, psikolojik içerikli birçok etken öğrencilerin akademik başarılarını etkilemektedir. Okula devam durumu öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki en önemli değişkenlerden biridir. Okul devamsızlığı, öğrencinin özürü ya da özürsüz olarak okula gelmemesi veya geçerli bir mazereti olmadan okulda bulunmaması

durumudur (Önder, 2017: 361). Altınkurt'a (2008: 130) göre devamsızlık, öğrencilerin akademik başarısını olumsuz yönde etkilediği düşünölen fiziksel, psikolojik ve toplumsal faktörlerden etkilenen istenmeyen bir öğrenci davranışındır. Eğitim öğretim kurumlarında devamsızlık, öğrencinin okula aralıklı gelmesi veya hiç gelmemesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Aralıklı devamsızlık öğrencilerin, kayıtlı oldukları okullarına bazen gelip bazen gelmemeleri durumunda ortaya çıkan devamsızlık türüdür. Öğrencinin, hazırbulunuşluğu yeterli seviyede olduğu halde hiç okula gelmemesi ise sürekli devamsızlıktır (Sakınç, 2013). Öğrencinin devamlılığı yani derslere aktif katılımı öğretim hedeflerinin gerçekleşmesi için çok önemlidir. Toplumların gelişmelerinde nitelikli ve sürdürülebilir bir mesleki ve teknik eğitim sistemi büyük öneme sahiptir. Gençlerin eğitimi ölkelerin gelişmelerinde gittikçe önem kazanmaktadır (Sağlam ve Dönmez, 2016). Can ve Işık Can'a (2018) göre, mesleki ve teknik eğitimde okullaşma oranlarının düşüklüğu, öğrenci devamsızlığı, okul terkleri ve eğitimin niteliği bakımından önemli sorunlar bulunmaktadır. Mesleki ve teknik eğitimin geliştirilebilmesi için bu sorunların çözümüne yönelik pedagojik ve yasal çabalara ihtiyaç olduğu söylenebilir. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ölkeleri arasında 25 yaş altı nüfusun lise mezunu olma oranları incelendiğinde, Türkiye %76 ile son sıralarda yer almaktadır. Bunun sebebinin sınıf tekrarı veya öğrencilerin açık öğretime kayıt olarak uzun yıllar sistemde kalması olduğu düşünülmektedir. Düşük mezuniyet oranının nedenleri araştırılarak mezun olamayan veya okul terkine giden gençlere yönelik politika değişiklikleri yapılmalıdır (Eğitimciler Birliği Sendikası [EBS], 2021). 2019-2023 arasındaki beş yıllık dönemi kapsayan on birinci kalkınma planında belirlenen politika ve tedbirler arasında fırsat eşitliği temelinde, tüm eğitim kademelerinde devamsızlığın azaltılması hedef olarak yer almaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), 2020). Millî Eğitim Bakanlığının 2019-2023 stratejik planında öğrencilerin ortaöğretime katılımının sağlanması ve okulu tamamlama oranlarının artırılması hedeflenmektedir. Burada yer alan bilgilere göre 20 gün ve üzeri devamsızlığı olan öğrenci oranı %34,4 olarak belirtilmiştir. 2023 yılına kadar bu oranın kademeli olarak %20 seviyesine çekilmesi planlanmaktadır. Ayrıca başta kız çocukları ve özel politika gerektiren gruplar üzere tüm öğrencilerin sınıf tekrarı ve devamsızlıklarının azaltılması ve eğitime katılımlarının artırılması stratejisi benimsenmiştir (MEB, 2019). 20. Millî Eğitim Şûrasında alınan 45. karara göre teknik ve yapısal düzenlemelerle öncelikli olarak risk altındaki ve dezavantajlı öğrencilerin okula devamını ve eğitime erişimini sağlamaya yönelik iyileştirmelerin yapılması gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca 61. karara göre ise tüm eğitim kademelerinde devamsızlık ve okul

terkleri hakkında farklı Bakanlıkların işbirliğinde kapsamlı bir izleme çalışması yapılması önerilmektedir (MEB, 2021a).

Milli Eğitim Bakanlığı idare faaliyet raporunda 2019 yılına ait verilere göre 20 gün ve üzeri devamsızlığı bulunan ğrenci oranları yüzde olarak sırasıyla, ilkokulda 6.9, ortaokulda 9.9, genel ortaöğretimde 25.1, mesleki ve teknik ortaöğretimde 40.7, Anadolu imam hatip lisesinde 29.8 olarak belirtilmektedir. Devamsızlığın mesleki ve teknik eğitim gören öğrencilerde daha yüksek olduğu ve öğrencilerin mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazanmalarını olumsuz etkileyebileceği söylenebilir (MEB, 2020).

En temel göstergelerden biri olan devamsızlık ve sınıf tekrarı verileri, salgın öncesi dönemde öğrenim görmekte olan öğrencilerin eğitime erişimi ve eğitimden ne kadar fayda sağladıklarını anlayabilmek için önemlidir. 2020-2021 eğitim-ğretim yılında salgın nedeniyle eğitimin büyük lde uzaktan devam etmesi, devam zorunluluğunun ortadan kalkması ve sınıf tekrarının veli talebine göre gerçekleşen bir uygulamaya dönüşmesi, öğrencilerin eğitim sürecini anlamayı ve eğitim dışına çıkmaya neden olabilecek risklerin değerlendirilebilmesini güçleştirmiştir (Eğitim Reformu Girişimi [ERG], 2021). Uzaktan eğitim sürecinde uygulama gerektiren mesleki beceri kazanımlarında oluşan eksiklikler telafi edilmeli, sürecin ardından ortaya çıkan ve çıkabilecek okul terklerine karşı önlemler alınmalı, yaşanan krizi, mesleki eğitimin iyileştirilmesi için fırsat haline getirecek bir uzak görüşlülük çerçevesinde hareket edilmelidir (Türk Eğitim Derneği [TED], 2022).

Özellikle mesleki ve teknik okullarda öğrencilerin devamsızlık düzeylerinin azaltılması öğrencilerin daha fazla mesleki kazanımı edinmelerini sağlayacak, mezun olan öğrencilerin istihdamında ve ailesini geçindirebilecek bir gelir elde edebilmesinde olumlu bir etki yaratacaktır. Bu bakımdan, öğrencilerin ülkenin ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü karşılayabilmesi ve toplum içinde mutlu birer birey olarak yerlerini alması önemlidir (Sağlam ve Dönmez, 2016).

Genel olarak bakıldığında, 2020-2021 eğitim ğretim yılı sonu toplam mesleki ve teknik ortaöğretimden mezun ğrenci sayısının 472.554 olduğu grlmektedir. 2021-2022 eğitim ğretim yılında mesleki ve teknik ortaöğretimde toplam 143.953 ğretmen görev yapmış, 1.833,717 ğrenci öğrenim grmştir (MEB, 2022a). Kırklareli İl genelinde ise 4.873' mesleki ve teknik Anadolu lisesinde, 602'si mesleki eğitim merkezinde, 77'si mesleki açık ğretim lisesinde olmak üzere, toplam 5.552 ğrenci öğrenim görmektedir. Merkez ilçedeki mesleki eğitim gören ğrenci sayısı 1.675'tir. Bunların 1.495'i mesleki ve teknik Anadolu lisesinde öğrenim görmektedir (MEB, 2022b).

Bu araştırma, mesleki ve teknik eğitimde farklı sınıf seviyelerinde öğrenim gören öğrencilerin devamsızlığına neden olabilecek ekonomik, aile, okul ve okul çevresi, öğretmen ve okul yönetimi kaynaklı faktörler hakkında, devamsızlığı bulunan öğrenciler ve velilerin görüşlerinin alınması, devamsızlık nedenlerinin belirlenmesi bakımından önemlidir. Literatür taraması sonucu bu alanda yapılan çalışmalar incelenmiş, nitel araştırma yönteminin kullanıldığı devamsızlığı olan öğrenci ve veli görüşlerinin birlikte alındığı bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda, yeterli düzeyde araştırma olmadığı veya farklı yöntem ve katılımcılarla yürütölen sınırlı düzeyde çalışmalar olduğu söylenebilir. Bu araştırma, öğrencilerin meslekî ve teknik eğitimde devamsızlık yapmalarına neden olan faktörlerin devamsızlığı bulunan öğrenciler ve veli görüşleri esas alınarak tüm boyutlarıyla ortaya koyulması ve öğrenci devamsızlığını önlemeye yönelik öneriler geliştirilmesi bakımından önem taşımaktadır. Araştırma sonuçlarının mesleki ve teknik eğitimde devamsızlık probleminin mevcut durumunu betimleyerek nedenlerinin belirlenmesine ve sorunların çözümüne katkıda bulunması beklenmektedir.

Bu araştırmanın amacı, mesleki ve teknik eğitimde öğrenim gören öğrencilerin devamsızlık nedenlerini belirlemektir. Araştırmanın problem cümlesi, mesleki ve teknik eğitimde öğrenim gören öğrencilerin devamsızlık nedenleri nelerdir? Şeklinde ifade edilmiş ve aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

Mesleki ve teknik eğitimde;

1. Ekonomik kaynaklı devamsızlık nedenleri nelerdir?
2. Aile kaynaklı devamsızlık nedenleri nelerdir?
3. Okul ve okul çevresinden kaynaklı devamsızlık nedenleri nelerdir?
4. Okul yönetiminden kaynaklı devamsızlık nedenleri nelerdir?
5. Öğretmen kaynaklı devamsızlık nedenleri nelerdir?
6. Öğrenci devamsızlığının diğer nedenleri nelerdir?
7. Öğrenci devamsızlığının önlenmesi için neler yapılabilir?

YÖNTEM

Araştırmada; öğrencilerin devamsızlık nedenlerinin derinlemesine incelemesi amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu amaçla araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden biri olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırma verileri içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada nitel araştırma

desenlerinden olgubilim (fenomenoloji/phenomenology) deseni kullanılarak öğrenci ve velilerin okul devamsızlığı hakkındaki görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Toplam devamsızlığı 20 gün ve üzerinde olan öğrenciler ve veliler ile yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler tümevarımcı analiz yoluyla incelenerek kodlanmış, temalar belirlenmiş, kodlara ve ortaya çıkan temalara göre tanımlanmış ve düzenlenmiş, kodlar ve temalardan yola çıkılarak ve doğrudan alıntılara yer verilerek betimlenmesi, yorumlanması, açıklanması gerçekleştirilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Katılımcılar

Bu araştırmanın çalışma grubu, Kırklareli il merkezinde mesleki teknik ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören 20 gün ve üzerinde okul devamsızlığı bulunan farklı sınıf seviyelerindeki öğrenciler ve velilerden oluşmaktadır. 18 yaşından küçük öğrencilerle yapılan görüşmeler için veli onam formu kullanılarak velilerden izin alınmıştır. Değişik sınıf seviyelerinden ve değişik yaş gruplarından öğrencilerin görüşlerine yer verilerek konunun tüm alt boyutları ile farklı bakış açılarına göre derinlemesine incelenmesi hedeflenmiştir. Çalışma grubunu oluşturan öğrencilere ilişkin demografik veriler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1

Öğrenci Çalışma Grubu İle İlgili Demografik Bilgiler

Kod	Cinsiyet	Yaş	Sınıf
Ö1	Kadın	15	10
Ö2	Erkek	16	11
Ö3	Kadın	16	11
Ö4	Kadın	16	11
Ö5	Erkek	17	12
Ö6	Kadın	14	9
Ö7	Erkek	17	12
Ö8	Erkek	17	12
Ö9	Kadın	17	12
Ö10	Erkek	17	12
Ö11	Erkek	18	12
Ö12	Kadın	14	9
Ö13	Kadın	16	10

Tablo 1’e göre öğrencilerin yaşları 14 ile 18 arasında değişmektedir. Katılımcıların 7’si kadın, 6’sı erkektir. Sınıf seviyelerine göre dağılıma bakıldığında 2’si 9.sınıf, 2’si

10.sınıf, 3'ü 11.sınıf, 6'sı 12.sınıf öğrencisidir. Çalışma grubunu oluşturan velilere ilişkin demografik veriler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2

Veli Çalışma Grubu İle İlgili Demografik Bilgiler

Kod	Cinsiyet	Yaş	Meslek	Gelir Durumu (TL)	Eğitim
V1	Erkek	64	Esnafl	5000-15000	İlkokul
V2	Kadın	43	İşçi	5000-15000	İlkokul
V3	Erkek	43	İşçi	5000-15000	İlkokul
V4	Kadın	46	İşçi	5000-15000	İlkokul
V5	Erkek	46	İşçi	0-5000	Lise
V6	Kadın	37	Serbest Meslek	5000-15000	İlkokul
V7	Kadın	39	İşçi	5000-15000	İlkokul
V8	Kadın	28	İşçi	5000-15000	Lise
V9	Kadın	36	Çalışmıyor	5000-15000	Lise
V10	Erkek	41	Esnafl	5000-15000	Lise
V11	Erkek	21	Esnafl	5000-15000	Lise
V12	Kadın	32	Çalışmıyor	0-5000	Ortaokul
V13	Kadın	41	Çalışmıyor	0-5000	İlkokul

Tablo 2'de görüldüğü gibi, velilerin yaşları 21 ile 64 yaş arasında dağılım göstermektedir. Katılımcıların 8'i kadın, 5'i erkektir. Meslek dağılımına bakıldığında 1'i serbest meslek çalışanı, 3'ü çalışmıyor, 3'ü esnafl, 6'sı işçi olarak çalışmaktadır. Hane gelir durumlarına göre, 3'ü 0-5000₺ arasında, 10'u 5000₺-15000₺ arasında gelire sahiptir. Eğitim durumları incelendiğinde 7'sinin ilkokul, 1'inin ortaokul, 5'inin lise mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların orta ve düşük gelir grubunda yer alması ve çoğunluğunun (f=7) ilkokul düzeyinde eğitim almış olması, mesleki ve teknik eğitim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerden geldiği şeklinde yorumlanabilir. Bu sonuç öğrencilerin, ailelerinin düşük sosyo-ekonomik düzeyinden etkilendiklerini, okullarda yaşanan devamsızlık sorununun ve okul terklerinin öncelikli sayılabilecek nedenleri arasında ekonomik faktörlerin etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı geliştirilmeden önce konu ile ilgili kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. Eğitim bilimleri alanından 3 uzmanın görüşlerinden faydalanılarak 12 sorudan oluşan taslak görüşme formu hazırlanmıştır. 5 öğrenci ve 5 öğrenci velisi ile pilot görüşmeler yapılmıştır. Pilot görüşmelerden elde edilen veriler ve alan uzmanlarının

görüşleri dikkate alınarak görüşme formları yeniden düzenlenmiştir. Veri toplama aracının 5 demografik soru ile yarı yapılandırılmış 7 açık uçlu sorudan oluşmasına karar verilmiştir. Araştırmada katılımcıların devamsızlık hakkındaki görüşleri yarı-yapılandırılmış sorulardan oluşan öğrenci ve veli görüşme formları yardımıyla toplanmıştır. Katılımcılara yöneltilen mesleki teknik eğitimde öğrenci devamsızlığına yönelik açık uçlu sorular, 1) Ekonomik nedenler, 2) Ailevi nedenler, 3) Okul ve okul çevresi kaynaklı nedenler, 4) Okul yönetimi kaynaklı nedenler, 5) öğretmenlerden kaynaklı nedenler, 6) Diğer nedenler ve 7) Devamsızlığa karşı alınabilecek önlemler, şeklinde sıralanmıştır.

Verilerin Analizi

Yapılan görüşmelerde verilen cevaplar not alınmış, görüşme sonrasında çözümlenmiştir. Görüşmeler yaklaşık olarak 15-20 dakika sürmüştür. Verilerin analizinde içerik analizi ve betimsel analiz teknikleri kullanılmıştır. Elde edilen veriler incelenmiş ve verilen cevaplar uygun alanlara ayrılmıştır. Verilen cevapların gireceği uygun temalara göre alıntılar yapılmıştır. Verilerin açık, anlaşılır ve tekrar oluşturmayacak şekilde aktarılmasına özen gösterilmiştir. Geçerliğin sağlanması için katılımcıların görüşlerine doğrudan alıntılarla yer verilmiş ve bu görüşlere dayanarak sonuçlar çıkarılmaya çalışılmıştır. Katılımcıların görüşleri katılımcı sıralarına ve cinsiyetlerine göre sunulmuş erkek öğrenci görüşleri Ö1E, Ö2E, ... şeklinde, kadın öğrenci görüşleri Ö1K, Ö2K, ... şeklinde, erkek veli görüşleri V1E, V2E, ... şeklinde, kadın veli görüşleri ise V1K, V2K, ... şeklinde kodlanarak bulgular bölümünde sunulmuştur.

Geçerlik ve Güvenirlilik

Nitel araştırmalarda geçerlik araştırmacının araştırdığı olguyu, olabildiğince tarafsız biçimde olduğu biçimiyle gözlemlemesi demektir. Araştırılan olgu veya olayın açıkça belirlenebilmesi ve araştırmacının elde edilen veriler ile ulaştığı sonuçları doğrulaması için meslektaş teyidi, çeşitleme, katılımcı teyidi gibi ek bazı yöntemler uygulaması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2021:281). Araştırmada konu ile ilgili literatür taraması yapılarak oluşturulan kavramsal çerçeveye dayalı olarak hazırlanan açık uçlu sorular, uzman görüşüne sunulmuş gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Sorular haricinde katılımcıların eklemek istedikleri konular olup olmadığı sorularak katılımcıların teyidi alınmıştır. Katılımcı görüşleri doğrudan alıntılarla aktarılmış ve sonuçlar bu görüşler esas alınarak çıkarılmaya çalışılmıştır. Güvenirliliği sağlamak için araştırmacının görüşme ve çözümleme aşamaları uzman görüşleri alınarak gerçekleştirilmiş ve çalışmaya

ayrıntılı bilgiler verilerek aktarılmıştır.

Etik Kurul İzin Belgesi

Bu araştırma Kırklareli Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulu'nun 31.10.2022 tarih ve E-35523585-199-65939 sayılı kararı ile etik yönden uygun bulunmuştur.

BULGULAR

Araştırmada devamsızlık nedenlerinin tüm boyutlarıyla ortaya koyulabilmesi amacıyla görüşme yapılan öğrenci ve velilerden elde edilen veriler çözümlenerek edinilen bulgular "ekonomik nedenler, ailevi nedenler, okul ve okul çevresi, okul yönetimi, öğretmenler, diğer nedenler, alınabilecek önlemler" başlıkları altında sunulmuştur. Verilerin analizi sonucunda öğrenci devamsızlığına ilişkin genel tema tablosu Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3

Mesleki ve Teknik Eğitimde Öğrenim Gören Öğrencilerin Devamsızlığına İlişkin Temalar Tablosu

Temalar	f
Alınabilecek tedbirler	18
Okul ve okul çevresi	16
Ailevi nedenler	13
Diğer nedenler	12
Ekonomik nedenler	10
Öğretmenler	4
Okul yönetimi	3

Tablo 3'te yer alan veriler incelendiğinde, katılımcıların en fazla devamsızlığa yönelik alınacak tedbirler (f=18) konusunda görüş belirttikleri görölmektedir. Göröldüğü gibi öğrenci ve veliler sırasıyla okul ve okul çevresini (f=16), ailevi nedenleri (f=13), sağlık problemleri ile ilişkili diğer nedenleri (f=12), ekonomik nedenleri (f=10), öğretmenleri (f=4) ve okul yönetimini (f=3), devamsızlık nedenleri olarak sıralamışlardır.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi mesleki ve teknik eğitimde ekonomik kaynaklı devamsızlık nedenleri nelerdir? şeklinde ifade edilmiştir. Velilerin öğrenci devamsızlığını etkileyen ekonomik nedenlere yönelik görüşleri Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4

Veli Grrşlerine Göre Okul Devamsızlığının Ekonomik Nedenleri

Kodlar	f
Ekonomik sorunumuz yok	8
Kira	2
Maddi sorunlar	2
Sosyal yardım	1

Tablo 4'te görüldüğü gibi katılımcıların çoğunluğu (f=8) ekonomik sorun yaşamadıkları yönünde görüş belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar kiralarnı ödemekte zorlandıklarını (f=2), maddi sorunlar yaşadıklarını (f=2), bir katılımcı ise sosyal yardım almak durumunda kaldığını belirtmiştir. Bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

"Maddi durumumuz iyi değil. Yol parası veremediğimiz oluyor. Kışın işler durgun oluyor. Maddi sıkıntılar yaşıyoruz." (V5E).

"Ev taşıdık. Kiramızı babasından istemek zorunda kalıyoruz. Maddi durumumuz iyi değil" (V6K).

"Ev kira, maddi sıkıntılar var. Evdeki tek çalışan abla olarak benim. Yarı zamanlı bir işte alışıyor" (V8K).

"Maddi sıkıntılar yaşıyoruz" (V12K).

"ğrenci olduğu için devletten 3 ayda bir yardım alıyoruz. Yiyecek, giyecek yardımı, okul açılırken okul ihtiyaçları veriliyor. Yol parasını arkadaştan borç aldım geldim" (V13K).

Araştırmaya katılan öğrencilerin ekonomik nedenlere bağlı okul devamsızlığına ilişkin görüşleri Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5

Öğrenci Grrşlerine Göre Okul Devamsızlığının Ekonomik Nedenleri

Kodlar	f
Ekonomik sorunumuz yok	8
Maddi sorunlar	2
alışmak zorunda	2
Sosyal yardım	1

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğunun (f=8) ekonomik sorunu olmadığı grlmektedir. Ancak bazı öğrenciler maddi sorunlar yaşadığını (f=2), bu yüzden

çalışmak zorunda kaldığını (f=2) ve sosyal yardım almak durumunda kaldığını (f=1) belirtmiştir. Bazı katılımcıların görüşleri aşağıdadır:

“Bazen maddî sorunlar yüzünden devamsızlık yapıyorum.” (Ö5E).

“Okuldan sonra ve cumartesi, pazar günleri çalışıyorum. Maddî sorunlar yaşıyoruz.”(Ö7E).

“Babam inşaat işçisi, annem ev hanımı. Ekonomik durumumuz çok iyi değil” (Ö8E).

“Babam org ve saz çalıyor, müzisyen. Maddî sıkıntılar yaşıyoruz” (Ö9K).

“Hafta sonları tesislerde çalışıyorum, çalışmak hayatı daha iyi anlamamı sağladı” (Ö12K).

“Maddî sıkıntılarımız var. Okul açıldığında 500₺ yardım aldık”(Ö13K).

Araştırma bulgularına göre katılımcıların çoğunluğu her ne kadar ekonomik sorun yaşamadıklarını belirtmiş olsalar da maddi sorunlar ve kira sorunu yaşayan katılımcılar da bulunmaktadır.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi mesleki ve teknik eğitimde aile kaynaklı devamsızlık nedenleri nelerdir? Şeklinde ifade edilmiştir. Velilerin ailevi kaynaklı öğrenci devamsızlığına yönelik görüşleri Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6

Veli Görüşlerine Göre Okul Devamsızlığının Ailevi Nedenleri

Kodlar	f
Ailevi sorunumuz yok	6
Anne baba ayrı ya da boşanma aşamasında	5
Ailevi sağlık problemleri	1
Kardeşlerin bakımı	1
Problemlili evlilik	1

Tablo 6’da görüldüğü gibi 6 veli, ailevi sorunları olmadığı yönünde görüş belirtmektedir. Veliler anne ve babanın ayrı ya da boşanma aşamasında olduğu (f=5), ailevi sağlık problemleri yaşadığı (f=1), kardeşlerine baktığından devamsızlık yaptığı (f=1), problemlili evlilik yaşadığı (f=1) şeklinde görüş belirtmişlerdir. Katılımcılara ait görüşler aşağıda sıralanmıştır:

“Anne baba boşanma aşamasında” (V1E).

“Baba ile anne ayrı. Evin sorumluluğu benim üzerimde” (V6K).

“Anne ve baba arasında sıkıntılar yaşadık” (V7K).

“Annem Trabzonlu. Babam ve ben onunla birlikte kalıyoruz. Annem ayrı. Çok fazla dışarı çıkmıyor. Boş vaktinde sürücü kursuna gidiyor” (V8K).

“Anne baba ayrı. Annenin eksikliğini duyuyor. Okul dışındaki günler yanımda çalışıyor” (V10E).

“Anne baba beraber. Sorunumuz yok. Hafta sonu bile dışarı çıkmıyor. Biyolojik anne babasını merak ediyor. 18’inden sonra bulacak mıyız diye soruyor. Çöpte bebekken fark edilip kurtarılmış” (V4K).

“Anne baba beraber. Kendi ailem İstanbul’da, onların yanına gittiğimde küçük kardeşi var 3 yaşında ona bakıyor. Devamsızlığı genelde bizden kaynaklı” (V12K).

“Refakatçi olarak İstanbul’a gidiyoruz. Kayınpederim rahatsız” (V8K).

Araştırmaya katılan öğrencilerin aileden kaynaklanan nedenlere bağlı görüşlerine Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7

Öğrenci Görüşlerine Göre Okul Devamsızlığının Ailevi Nedenleri

Kodlar	f
Ailevi sorunumuz yok	7
Ayrı ya da boşanma aşamasında	2
Kardeşlerin bakımı	2
Problemlili evlilik	1
Ailevi sağlık sorunları	1

Tablo 7’de görüldüğu gibi 7 öğrenci ailevi sorun yaşamadığını belirtmektedir. Ailevi nedenlerle ilgili öğrenciler anne babasının ayrı ya da boşanma aşamasında olduğu (f=2), kardeşlerine bakmak durumunda kaldıkları (f=2), problemlili evlilik yaşandığı (f=1), ailevi sağlık sorunları yaşandığından (f=1) devamsızlık yaptıkları yönünde görüş belirtmişlerdir. Katılımcılara ait görüşler aşağıda sıralanmıştır;

“Anne ve babam ayrı” (Ö5E).

“Anne ve babam boşanma aşamasında” (Ö7E).

“Kardeşlerime bakmak zorunda olduğumdan devamsızlık yapıyorum” (Ö6K).

“Annemin sağlık sorunları nedeniyle devamsızlık yapmak zorunda kalıyorum”

(Ö4K).

“Annem babam beraber. Annem rahatsızlandığında kardeşime ben bakıyorum. Kardeşim 3 yaşında” (Ö12K).

“Annem ve babam bir ara ayrılma durumuna geldiler. Evde tartışmalar oluyor, bunalıyorum. Annemle daha iyi anlaşıyorum. İki kardeşim var” (Ö13K).

Öğrenci ve velilerin ailevi nedenlere ilişkin görüşleri incelendiğinde çoğunluğun ailevi sorunları olmadığını ifade ettiği, buna karşın anne babası ayrı ya da boşanma aşamasında öğrencilerin olduğu, bazı öğrencilerin kardeşlerine bakmak durumunda kaldıkları, bazı öğrencilerin ise yaşanan ailevi sağlık sorunları nedeniyle devamsızlık yaptıkları görülmektedir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi mesleki ve teknik eğitimde öğrencinin okul ve okul çevresinden kaynaklı devamsızlık nedenleri nelerdir? Şeklinde ifade edilmiştir. Okul ve okul çevresinden kaynaklı okul devamsızlığına ilişkin veli görüşleri Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8

Veli Görüşlerine Göre Okul Devamsızlığının Okul İçi ve Okul Dışı Nedenleri

Kodlar	f
Sorunumuz yok	5
Arkadaş ortamı	4
Okulda şiddet	2
Okul ev arası uzaklık	1
Okulu sevmeme	1

Tablo 8’de görüldüğü gibi, beş veli öğrenci devamsızlığında okul içi ve okul dışı kaynaklı problemleri olmadığı yönünde görüş belirtmiştir. Ayrıca, öğrencilerin arkadaş ortamından etkilendiği (f=4) ve okulda şiddet olayları yaşandığı (f=2), okulun eve uzak olduğu ve öğrencinin okulu sevmediği için devamsızlık yaptığı ifade edilmiştir. Katılımcılara ait görüşler aşağıda sıralanmıştır:

“Arkadaş ortamından devamsızlık yaptığımı düşünüyorum. Sigaraya alıştı. Kavga olayları yaşadık” (V7K).

“Lise de yeni bir çevreye girdi, yeni arkadaşlar edindi. İyi bir arkadaş çevresi var” (V10E).

“Arkadaş çevresinden etkileniyor. Sabah okula diye çıkıyor. Okula gitmiyor”(V11E).

“Okula taşımali geliyor. Arkadaşlarıyla birbirlerine uyuyorlar. İmam hatipten bu sene nakil geldi. Orada bir sene devamsızlıktan kaldı”(V13).

“Öğrenci arkadaşlarından biriyle tartışmıştı. Beni okulda dövdüler dedi” (V1E).

“Burada roman bir çocukla tartışmış, korkudan dışarı bile çıkmıyor. Okula devam etmek istemiyor” (V4K).

“Evimiz okula uzak. Arkadaşları ile beraber vakit geçiriyor. Son sınıfta olduğundan biraz daha rahat” (V5E).

“Anasınıfından beri okulu sevmeyi” (V4K)

Öğrencilerin okul devamsızlığının okul içi ve okul dışı nedenlerinin belirlenmesi amacı ile yöneltilen soruya verdikleri cevapların dağılımına Tablo 9’da yer verilmiştir.

Tablo 9

Öğrenci Görüşlerine Göre Okul Devamsızlığının Okul İçi ve Okul Dışı Nedenleri

Kodlar	f
Sorunum yok	5
Arkadaşlar	2
Öğrenci sayısının az olması	2
Uzun ders saatleri	2
Boş dersler	1
Okul ev arası uzaklık	1

Tablo 9’a göre, araştırmaya katılan beş öğrenci okul devamsızlığında okul içi veya okul dışından kaynaklı sorun yaşamadıkları yönünde görüş belirtmiştir. Öğrenciler arkadaşları ile vakit geçirmek (f=2), dersteki öğrenci sayısının az olması (f=2), ders saatlerinin uzun olması (f=2), derslerin boş geçmesi (f=1) ve okul ile ev arasının uzak olması nedeniyle devamsızlık yaptığı yönünde görüş belirtmişlerdir. Katılımcılara ait görüşler şunlardır:

“Devamsızlık yaptığımında okul çevresinde arkadaşlarımla dolaşıyorum” (Ö3K).

“Devamsızlık yaptığımında arkadaşlarımla buluşuyorum, kafede oturuyoruz” (Ö1K).

“Sınıftaki öğrenci sayısı az. Az öğrenci kalıyoruz. Arkadaşlarımla vakit geçiriyorum, birlikte kafeye gidiyoruz okuldan sıkıldığım zamanlar” (Ö8E).

“Diğer arkadaşlarımla çoğu devamsızlık yapıyor. Sınıfta az öğrenci kalınca ders

işlenmiyor.” (Ö9K).

“Makina dersleri sabahtan beş buçuğa kadar sürüyor, sıkılıyorz. Parka gidiyoruz. İlk dönem kumarlı PS oynuyorduk 10 kağıdına” (Ö10E).

“Ders saatleri uzun, daha fazla uygulama yapılısa. Arkadaşlarla gezip dolaşmak için devamsızlık yapıyorum. İnternet kafeye gidiyorum, kahveye gidip oyun oynuyorum” (Ö11E).

“Boş dersler olduğu günler devamsızlık yapmıştım. Geçen yıl devamsızlıktan kaldım. Okul sıkıyordu. Burası daha iyi. Derslerin boş geçmesi ve diğer okullardan arkadaşlar yüzünden devamsızlık yapıyorum (Ö13K).

“Evimiz okula uzak olduğundan geç kalıyorum. Kardeşlerimi okula götürüyorum. Saat 6’da kalkıyorum ama yine de okula geç kalıyorum” (Ö6K).

Veli ve öğrencilerin okul devamsızlığının okul ve okul çevresinden kaynaklı nedenlerine ilişkin görüşleri incelendiğinde, çoğunluğun okul ve okul çevresiyle ilgili sorunu olmadığı, ancak arkadaş çevresi, okulda yaşanan şiddet, sınıfta az sayıda öğrenci olması, ders saatlerinin uzun olması, derslerin boş geçmesi ve okul ile ev arasındaki uzaklığın okul devamsızlığına neden olduğu görülmektedir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi mesleki ve teknik eğitimde öğrencinin okul yönetiminden kaynaklı devamsızlık nedenleri nelerdir? Şeklinde ifade edilmiştir. Veli ve öğrencilerin okul yönetiminden kaynaklı okul devamsızlığının nedenlerinin belirlenmesi amacı ile yöneltilen soruya verdikleri cevapların dağılımına Tablo 10’da yer verilmiştir.

Tablo 10

Veli ve Öğrenci Görüşlerine Göre Okul Devamsızlığının Okul Yönetimi Kaynaklı Nedenleri

Kodlar	f
Okul yönetimiyle sorunum yok	23
İlgisizlik	1

Tabloda 10’da görüldüğü gibi katılımcıların tamamına yakını okul yönetiminin öğrenci devamsızlığında etkisi olmadığını belirtmektedir. Bir katılımcı ise okul yönetiminin ilgisizliğini devamsızlık nedeni olarak belirtmiştir. Bazı katılımcılara ait görüşler aşağıda sunulmuştur:

“Okulda hırsızlık olayları yaşanıyor. Müdür yardımcısından kameraların izlenmesini istedik kabul etmedi” (Ö6K).

“Çok memnunuz. Müdür yardımcısına içimizi dökabiliyoruz” (Ö11E).

Veli ve öğrencilerin görüşleri incelendiğinde çoğunluğun okul yönetimi ile ilgili sorunu olmadığını, bir öğrenci okul yönetiminin ilgisizliğinden yakındığı, bir diğer öğrencinin ise okul yönetiminin ilgisinden bahsettiği görülmektedir.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi mesleki ve teknik eğitimde öğrencinin öğretmen kaynaklı devamsızlık nedenleri nelerdir? Şeklinde ifade edilmiştir. Öğretmen kaynaklı okul devamsızlığına yönelik veli görüşleri Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11

Veli Görüşlerine Göre Okul Devamsızlığının Öğretmen Kaynaklı Nedenleri

Kodlar	f
Sorunu yok	11
Sorun yaşıyor	2

Tablo 11’e göre velilerin çoğunluğu (f=11), öğretmenlerin devamsızlığa olumsuz etkisi olmadığı yönünde, bazı veliler devamsızlık nedenleri arasında öğretmenlerin olumsuz etkisi olduğu yönünde (f=2) görüş belirtmiştir. Katılımcılara ait görüşler aşağıda sıralanmıştır:

“Türkçe öğretmenini çok seviyor. Bir öğretmeni ile sorunlu olduğunu, onun dersinin olduğu gün okula gitmek istemediğini söylüyor” (V4K).

“Bölüm öğretmenleri ile ilgili problemler yaşadığından bahsediyor” (V7K).

Öğretmenlerin devamsızlık nedeni olmadığını belirten katılımcıların görüşleri ise şu şekildedir:

“Öğretmenler onu kazanmaya çalışıyor” (V8K).

“Eskiden öğretmenler bizimle top oynarlardı. Matematik öğretmenim beni saymadığım için dövmüştü. Şimdi o öğretmenler kalmadı” (V10E).

Veli görüşlerine göre, öğrencilerin genel olarak öğretmen kaynaklı sorunlar yaşamadıkları görülmektedir.

Öğretmen kaynaklı öğrenci devamsızlığına ilişkin öğrenci görüşleri Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12

Öğrenci Görüşlerine Göre Okul Devamsızlığının Öğretmen Kaynaklı Nedenleri

Kodlar	f
Sorunum yok	11
Matematik dersi	1
İlgisizlik	1

Tablo 12'ye göre öğrencilerin çoğunluğu (f=11), öğretmenlerin devamsızlık nedeni olmadığı yönünde, bazı öğrenciler devamsızlık nedenleri arasında öğretmenlerin olumsuz etkisi olduğu (f=2) yönünde görüş belirtmektedir. Soruya cevap veren katılımcılara ait görüşler şunlardır:

"Matematik dersine girmemek için devamsızlık yaptığım oldu" (Ö2E).

"İngilizce öğretmeni ders işlemiyor. Beden eğitimi öğretmeni topu alın ne yaparsanız yapın diyor" (Ö6K).

Öğretmenlerin devamsızlık nedeni olmadığını belirten öğrencilerin görüşleri ise şu şekildedir:

"Öğretmenlerimizle dersler eğlenceli geçiyor" (Ö2E).

"Matematik dersine ilgim var" (Ö4K).

"Öğretmenlerimizle arkadaş gibiyiz" (Ö10E).

"Hocalar iyi, dersleri iyi anlatıyorlar" (Ö12K).

"İmam hatipte dersine girmek istemediğim öğretmenler vardı. Burada öğretmenlerle anlaşıyorum, hepsi iyi" (Ö13K).

"Öğretmenlerimle tartışsam da derslere giriyorum" (Ö9K).

Öğrenci ve velilerin görüşleri incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğunun öğretmenlerle sorun yaşamadığını, olumlu ilişkiler içerisinde olduğunu belirttiği, bazı velilerin öğretmenlerle ilgili problemler olduğunu, bir öğrencinin matematik dersinde sorunlar yaşadığını, bir diğer öğrencinin öğretmenlerin ilgisiz olduğunu ifade ettiği, az sayıda da olsa öğretmenlerle yaşanan problemlerin öğrenci devamsızlığına sebep olabildiği görülmektedir.

Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemi mesleki ve teknik eğitimde devamsızlığın diğer nedenleri nelerdir? Şeklinde ifade edilmiştir. Velilerin öğrenci devamsızlığının diğer

nedenlerine yönelik görüşleri Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13

Veli Görüşlerine Göre Okul Devamsızlığının Diğer Nedenleri

Kodlar	f
Öğrencinin sağlık problemleri	5
İletişimsizlik	1

Tablo 13'te görüldüğü gibi, velilerin çoğunluğu öğrencilerin sağlık problemleri yüzünden devamsızlık yaptığı (f=5) yönünde görüş belirtmiştir. Bir veli, anne ile baba arasındaki iletişimsizlik nedeniyle öğrencinin devamsızlık yaptığı yönünde görüş belirtmiştir. Katılımcılara ait görüşler şunlardır;

"Epilepsi rahatsızlığı var. Devamsızlığın çoğunu bu nedenle yapıyor" (V1E).

"Rahatsızlığından dolayı okula gelemedi. Bayramdan sonra çok rahatsızlandı. Kayalı köyünde oturuyoruz" (V2K).

"Kendi rahatsızlığı nedeniyle devamsızlık yapıyor. Bugün okula gitme dedim kendi okula gitmek istedi" (V3E).

"Epilepsi hastası sürekli ilaç kullanıyordu bir sene öncesine kadar. Kendimde tedavi görüyorum. Kanser hastasıyım" (V4K).

"Sağlık nedeniyle devamsızlık yapıyor. 2 gün çok hastaydı" (V13K).

"Onun ilgisizliği. Anne baba arasındaki iletişimsizliği kullanıyor. Her sabah kaldırıyorum. Akşam geç yatıyor" (V10E).

Okul devamsızlığının diğer nedenlerine yönelik ğrenci görüşleri Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14

Öğrenci Görüşlerine Göre Okul Devamsızlığının Diğer Nedenleri

Kodlar	f
Sağlık sorunları	3
Uyku problemi	1
Yorgunluk	1

Tablo 14'te görüldüğü gibi, bazı öğrenciler sağlık sorunları nedeniyle devamsızlık yaptığını (f=3), bir ğrenci uyku problemi olduğunu, bir ğrenci ise çalışmak zorunda olduğundan yorulduğunu ve bu yüzden devamsızlık yaptığını belirtmiştir. Katılımcılara ilişkin görüşler şunlardır;

“Böbreğimde taş var. Rahatsızlığım yüzünden devamsızlık yapıyorum. Bazen de hava güzel olduğunda” (Ö3K).

“Covid 19 nedeniyle karantinada kaldım. Hasta olduğum günler okula geledim” (Ö9K).

“Kendi sağlığımla ilgili nedenlerden devamsızlık yapıyorum” (Ö12K).

“Erken yatmıyorum, uyku problemim var” (Ö1K).

“Okul dışında çalıştığım için yorgun oluyorum. Bu yüzden devamsızlık yapıyorum” (Ö8E).

Veli ve öğrencilerin görüşleri incelendiğinde, sağlık problemleri en önemli devamsızlık nedenidir. Diğer devamsızlık nedenleri ise uykusuzluk ve yorgunluk olarak belirtilmiştir.

Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın yedinci alt problemi mesleki ve teknik eğitimde devamsızlığın önlenmesi için neler yapılabilir? Şeklinde ifade edilmiştir. Velilerin öğrenci devamsızlığının önlenmesine yönelik görüşleri Tablo 15’te sunulmuştur.

Tablo 15

Veli Görüşlerine Göre Okul Devamsızlığına Karşı Alınabilecek Tedbirler

Kodlar	f
İletişim ihtiyacı	4
İlgi	1
Okul fizikî imkânları	1

Tablo 15’e göre bazı veliler, okul ile veli iletişimine ihtiyaç olduğu (f=4), bir veli öğrencilere ilgi göstermek konusunda, bir veli okulun fizikî imkânlarının artırılması ile ilgili görüş belirtmektedir. Katılımcılara ait görüşler aşağıda sıralanmaktadır;

“Gelmediği günlerle ilgili mesaj gönderilmeli” (V3E).

“Okul veli iletişimi önemli” (V4K).

“İşletmeyle öğrenci arasında kopukluk var” (V5E).

“Okul veli iletişimi önemli” (V13K).

“Öğrencilere ilgi ve yakınlık göstermek” (V8K).

“Spor faaliyeti yapılacak alanların olması. Çok amaçlı salon yapılması” (V12K).

Öğrencilerin okul devamsızlığının önlenmesine yönelik görüşleri Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 16

Öğrenci Görüşlerine Göre Okul Devamsızlığına Karşı Alınabilecek Tedbirler

Kodlar	f
Sportif faaliyet alanları	6
Mesleki eğitim ve üretim alanları	3
Sosyal-Sanatsal faaliyet alanları	2
Kantin	1

Tablo 16 incelendiğinde, öğrenciler devamsızlığa önlem olarak sportif faaliyet alanları yapılabileceği (f=6), mesleki eğitim ve üretim alanlarının iyileştirilmesi (f=3), sosyal sanatsal faaliyet alanlarının yapılması (f=2) ve okul kantininin geliştirilmesini önerdiği görülmektedir. Katılımcılara ait görüşler aşığıda sıralanmıştır;

"Kapalı spor salonu, daha geniş bir kantin alanı yapılabilir" (Ö1K).

"Etkinlik yapabileceğimiz, spor yapabileceğimiz alanlar olabilir" (Ö2E).

"Güzellik hizmetleri alanı yeni malzeme ve ekipman alınması, ısıtma sisteminin yenilenmesi, kantinin genişletilmesi ve yemekhane yapılması, futbol sahası yapılması" (Ö5E).

"Sınıfta az sayıda öğrenci olduğundan sıkılıyorum. Sportif faaliyetler yapılırsa, çok amaçlı salon olsa" (Ö6K).

"Futbol sahası olsa, okul futbol takımı olsa iyi olurdu" (Ö13K).

"Geziler yapılabilir. Pandeminin etkisini yaşıadık. Çok amaçlı salon olabilir. Spor salonu olsa futbol oynayabilirdim" (Ö8E).

"Müzik odamız olsa iyi olurdu. Kantin fiyatlarında indirim yapılabilir" (Ö9K).

"Resim atölyesi olsa iyi olurdu" (Ö12K).

"Okuldaki teknoloji yenilenebilir. Yeni bilgisayar laboratuvarı yapılabilir" (Ö7E).

"Araba atölyesi açardım. Etiketçilik yapardık" (Ö10E).

"Oyun konsolu olsa, yüzme havuzu, otomotiv teknolojileri bölümü açılırsa" (Ö11E).

"Daha büyük bir kantinimiz olsa, spor salonu olsa" (Ö4K).

Öğrenci devamsızlığına karşı veli ve öğrencilerin çoğunluğu, okul sportif alanlarının iyileştirilmesini önermişlerdir. Bazı veliler okul veli arasındaki iletişimin

önemli olduğunu, bazı öğrenciler ise mesleki eğitim ve üretim alanlarının iyileştirilmesini, sosyal ve sanatsal faaliyet imkânlarının artırılmasını, okul kantininin iyileştirilmesini önermektedir.

Araştırmanın genel bulgularına göre, veliler ve öğrenciler okul devamsızlığına neden olabilecek ekonomik sorunlar yaşamaktadır. Okul devamsızlığı fazla olan öğrencilerin parçalanmış ya da problemlili evlilik yaşayan ailelerden geldiği, çoğunlukla okul içi veya okul dışı arkadaşları ile vakit geçirmek ve kişisel sağlık problemleri nedeniyle devamsızlık yaptıkları görölmektedir. Ayrıca, katılımcıların okul yönetimi ve öğretmenlerin ilgisizliğinden yakındıkları, okulun eğitim öğretime yönelik, sosyal, sportif, sanatsal faaliyet alanlarının iyileştirilmesinin öğrencilerin devamsızlığının önlenmesinde etkili olacağı yönünde görüş belirttikleri görölmektedir.

TARTIŐMA VE SONUÇ

Araştırma sonuçları mesleki ve teknik eğitimde öğrenim gören öğrencilerin tüm sınıf seviyelerinde devamsızlık sorunları yaşadığını, öğrencilerin maddi yetersizliklerle, parçalanmış aile yapısı, farklı sağlık sorunları ile karşı karşıya bulunduğunu, çözüm önerisi olarak okula aidiyeti artırıcı bir fiziki ortama ihtiyaç duyulduğunu, öğrencileri maddi olarak destekleyecek tedbirlerin alınmasının önemli olduğunu göstermektedir. Araştırma sonuçlarına göre veli ve öğrenciler, sırasıyla okul ve okul çevresini, ailevi nedenleri, sağlık problemlerini, ekonomik nedenleri, öğretmenler ve okul yönetimini öncelikli devamsızlık nedeni olarak belirtmişlerdir. Katılımcıların en fazla görüş belirttikleri konu ise öğrenci devamsızlığına yönelik alınabilecek tedbirler ile ilgilidir. Katılımcıların devamsızlığın önlenbilmesine yönelik daha fazla görüş belirtmiş olmaları, öğrenci devamsızlığının çözölmeli gereken önemli bir sorun alanı olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırma sonucunda öğrencilerin ekonomik kaynaklı devamsızlık nedenleri arasında kirada oturdukları ve bu nedenle zorluk yaşadıkları, maddi sorunlar nedeniyle sosyal yardım almak zorunda kaldıkları görölmektedir. Ancak veli ve öğrencilerin çoğunluğunun maddi sorunları olmadığını beyan etmiş olmalarına rağmen, demografik veriler incelendiğinde velilerin çoğunluğunun işçi ve esnaf statüsünde çalışıyor olmaları, asgari geçim düzeyinde ve altında gelire sahip oldukları dikkate alındığında, ailelerin sosyo ekonomik düzeylerinin düşük olduğunu ve ekonomik yönden çok iyi durumda olmadıklarını göstermektedir. Ancak bazı veli ve öğrenciler ekonomik sorunlarının olduğunu görüşme esnasında beyan etmemiş olabilir. Görüşmeyi yürüten araştırmacının

okul yöneticisi olması katılımcı görüşlerini etkilemiş olabilir. Araştırmanın sonuçları sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerden gelen öğrencilerin beslenme, giyim, ulaşım gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını, bunun da okuldan uzaklaşmalarına, devamsızlık yapmalarına neden olduğunu göstermektedir. Yapılan alışmalar sosyoekonomik olarak avantajlı ailelerden gelen öğrencilerin okul dışı faaliyetlere daha çok katıldığını ve daha fazla kendini geliştirme olanağı bulabildiğini göstermektedir (MEB, 2021b). Araştırma sonucu da mesleki eğitimde öğrenim gören öğrencilerin yaşamış olduğu maddi zorlukların önemli bir devamsızlık nedeni olduğunu ve sosyal yardımlarla geçimlerini sağlamak zorunda kaldıklarını, ailelerin sosyo ekonomik düzeylerinin düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Benzer şekilde Köse (2014) ve Girgin'in (2016) araştırma sonucuna göre, ekonomik sorunlar ile ailenin gelir düzeyi, öğrencinin okul devamsızlığı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu sonuçlardan ailenin sosyo ekonomik düzeyinin düşük olmasının ğrenci devamsızlığını olumsuz etkilediği sonucu çıkarılabilir. Ailelerin yaşadığı ekonomik zorluklar doğrudan öğrenciye yansımakta, öğrencinin okula olan ilgisi azalarak bir işte çalışmak zorunda kalmaktadır. Bir işte çalışmaya başlayan ğrenci, okul devamsızlığı yapmakta ve bu durum okul terki ile sonuçlanabilmektedir. Cerit ve Porsuk'un (2020) Kırklareli ilinde 205 roman ğrenci ve velileri ile yapmış olduğu araştırmada, ailelerin sosyoekonomik yetersizlikleri okul devamsızlığının önemli sebeplerinden biri olarak belirtilmiştir. Öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanamaması, onları okul ve iş hayatını birlikte yürütmeye zorlamakta, bunu da çoğu zaman başaramayarak okuldan ayrılmalarına neden olmaktadır (Aküzüm, Yavaş, Tan ve Uçar, 2015). Ailelerin geçim sıkıntısı, ğrenci ihtiyaçlarını karşılamasını zorlaştırmakta, öğrenciyi ailesinin yanında ya da bir başka iş ortamında çalışmaya zorlamaktadır. Araştırma sonuçları, yaşanan maddi sorunların ğrenci devamsızlığına önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik yetersizliklerinden dolayı onlara destek olabilmek ve kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çalışmak durumunda kalan öğrencilerin okula devam etmelerinin güçleştiği söylenebilir.

Araştırma sonucunda mesleki ve teknik eğitimde aile kaynaklı devamsızlık nedenleri incelendiğinde, velilerin çoğunluğunun ilkokul mezunu olarak öğrenim düzeylerinin düşük olması, ğrenci devamsızlığının en önemli belirleyicilerinden biri olarak görülebilir. Devamsızlığın yüksek oranda olduğu ğrenci velilerinin eğitim düzeyi önemli bir faktör olarak dikkat çekmektedir. Yapılan alışmalar ailenin öğrenim ve gelir düzeyinin okul devamsızlığının en önemli belirleyicisi olduğunu göstermektedir (Balantekin ve Kartal, 2016). Gökyer'in (2012) araştırma sonucuna göre, okulla iletişim ve

devamsızlık nedenlerine yönelik farkındalığın artmasında anne ve babanın eğitim seviyesinin yükselmesi önemli bir role sahiptir. Araştırmanın sonuçlarına göre devamsızlık yapan öğrencilerin büyük oranda parçalanmış, anne-baba arasında problemlerin yaşandığı ailelerden geldikleri saptanmıştır. Şanlı, Altun ve Tan'a (2015) göre en önde gelen devamsızlık nedenleri öğrencinin kendisi, ailesi ve çevresinden kaynaklı nedenlerdir. Araştırma sonucunda, velilerin kendi sorumluluklarında olan çocuk bakıcılığı sorumluluğunu öğrencilere yüklediği ve böylece kardeşlerine bakmak zorunda kalan öğrencilerin devamsızlık yapmalarına neden oldukları görülmektedir. Anne babanın çocuk yetiştirme yöntemleri, aşırı baskıcı ya da tam tersi serbestlik tanınması öğrenci davranışlarını etkilemektedir (Altinkurt, 2008). Güngör'e (2019) göre özellikle lise çağındaki öğrencinin aile yapısında meydana gelen herhangi bir ani değişim (ebeveyn vefatı, boşanma, ayrı yaşama, yeniden evlenme vb.) öğrencilerin okul terki riskini yükseltmektedir. Araştırma sonuçları devamsızlık sorunu yaşayan öğrencilerin düşük gelir grubunda yer aldığını, parçalanmış aile yapısı içerisinde ailenin geçimini üstlenme, kardeşlerine bakma zorunluluğu, aile bireylerinin sağlık problemlerinde yanlarında olmak gibi farklı görev ve sorumlulukları üstlenmek durumunda kaldıklarını göstermektedir. Aile kaynaklı bu faktörler öğrenci devamsızlığını artırmaktadır.

Araştırma sonucunda mesleki ve teknik eğitimde öğrencinin okul ve okul çevresinden kaynaklı devamsızlık nedenleri incelendiğinde, veli ve öğrencilerin arkadaşların etkisini önemli bir devamsızlık nedeni olarak gördüklerini, okul veya okul dışındaki arkadaş çevresinin öğrencinin kötü alışkanlıklar edinmesine sebep olabildiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, okullarda yaşanan akran zorbalığının öğrenci devamsızlığına yol açabildiğini, öğrencilerin devamsızlık yaptığında ortaya çıkan boş zamanı çoğunlukla arkadaşları ile geçirdiğini göstermektedir. Akran zorbalığı günümüzde sosyal medya araçlarının kontrolsüz kullanımıyla öğrenciler arasında psikolojik şiddet olarak kendini gösterebilmektedir (Ünver, 2022). Millî Eğitim Bakanlığının ortaöğretim kurumları yönetmeliğinde yaptığı son değişiklikler arasında akran zorbalığına ilişkin davranışların disiplin maddelerine eklendiği görülmektedir (MEB, 2022c). Özbaş'a (2010) göre okulu bırakmış veya okul devamsızlığı bulunan ve suça karışma potansiyeli yüksek öğrenciler birbirlerini etkileyerek okuldan uzaklaşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, arkadaş ortamı ve okulda yaşanan şiddet olayları öğrenci devamsızlığının en önemli nedenlerinden biridir. Benzer şekilde, Uzun ve Kemerli'nin (2019) araştırma sonucunda, okulda şiddete maruz kalan öğrencilerin korkarak ailelerinden ve öğretmenlerden gördüğü şiddeti saklayabilecekleri, tekrar şiddet görebilecekleri korkusuyla okula gitmek

istememedikleri için devamsızlık yapabilecekleri ifade edilmektedir. Öğrencinin çevresinde yer alan çeşitli arkadaş grupları, öğrenci davranışı üzerinde etkilidir. Öğrenciler bu gruplar içerisinde kalabilmek için zararlı alışkanlıklar edinebilmekte ve devamsızlık yapabilmektedir. Ayrıca öğrencinin evinin okula uzaklığı da devamsızlık nedeni olabilmektedir (Altınkurt, 2008). Okul çevresinde öğrencileri çeken mekânların varlığı, çevrenin eğitimden beklentilerinin düşük olması, çevrede olumlu örneklerin azlığı, çevre baskısı, okula karşı çevrenin oluşturduğu olumsuz yapı, kötü hava şartları ve ulaşım gibi çevre kaynaklı nedenler (Sağlam ve Dönmez, 2016), öğrencilerin okul devamsızlığını önemli derecede etkileyebilmektedir. Yılmaz, Şahbaz, Demirciler, Alıç ve Koca (2020) ise en önemli devamsızlık nedeni olarak okul ile ilgili faktörleri belirtmektedir. Öztürk'ün (2019), araştırma sonucuna göre mesleki ve teknik anadolu lisesinde öğrenim gören 11. sınıf öğrencileri, meslekleriyle ilgili tartışmalardan zevk almadıklarını, iş yerlerinin ilgilerini daha çok çektiğini, mesleki eğitimi teorik eğitimden ayrı tuttıklarını ve liseden sonra kendi meslekleri ile ilgili bir okula devam etmek istediklerini belirtmektedir. Günlük ders saatlerinin fazla olması, derslerin uygulamaya değil de teoriye dönük olması, meslek lisesi öğrencilerinin derslerden sıkılarak devamsızlık yapmalarına neden olabilmektedir.

Araştırma sonucuna göre, mesleki ve teknik eğitimde öğrenim gören öğrencilerin okul yönetiminden kaynaklı devamsızlık nedenleri arasında, okul yönetiminin ilgisizliği belirtilmiştir. Ancak katılımcıların çoğunluğunun öğrenci devamsızlığında okul yönetiminden kaynaklanan bir sorun olmadığını belirtmeleri oldukça anlamlıdır. Bu sonuç, görüşmeyi gerçekleştiren araştırmacının okul yöneticisi olması nedeniyle katılımcıların bu konudaki görüşlerini içtenlikle belirtmedikleri şeklinde yorumlanabilir. Bu durum araştırmanın sınırlılıkları arasında belirtilebilir. Araştırma sonuçları velilerin okul yönetimini devamsızlık nedeni olarak görmediğini göstermektedir. Bir öğrencinin okul yönetiminin ilgisizliğinden yakındığı, diğer öğrencilerin okul yönetimleri hakkında somut görüş belirtmediği, genel olarak öğrencilerin de velilerle benzer şekilde devamsızlık nedeni olarak okul yönetimini görmedikleri görülmüştür. Ancak, araştırma sonucundan farklı olarak, öğrencilerin devamsızlık yapmalarında okul yönetiminin etkili olduğu (Altınkurt, 2008), özellikle okul yönetiminin olumsuz tutum ve davranışlarının öğrenci devamsızlığına neden olduğu (Sağlam ve Dönmez, 2016), şeklinde araştırma sonuçları bulunmaktadır. Her ne kadar araştırma sonucunda öğrenci devamsızlığında okul yönetiminin etkisi olmadığı sonucu çıkmış olsa da, gerek literatür incelemeleri gerekse alanda yapılan gözlemler, okul yönetiminin, okul yöneticilerinin tutum ve

davranışlarının ğrenci devamsızlığı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. nk okul yöneticilerinin ğrenci üzerine doğrudan olmasa bile, dolaylı olarak etkisi bulunmaktadır. Okul yöneticilerinin en önemli görevlerinden biri ğrenci devamsızlığının takip edilmesi, gerekli kayıtların tutulması, veli ve öğretmenler ile işbirliği sağlanması, gerekli yönlendirme ve görüşmelerin yapılmasıdır. Ayrıca, teneffüs saatlerinin öğrencilerin ihtiyaçlarına göre ayarlanması, sportif ve kültürel etkinlikler, öğrencilerin kendilerini güvende hissedecekleri bir ortam oluşturulması gibi okul yönetimiyle ilgili faaliyetler okul devamsızlığını etkileyen faktörler arasında belirtilebilir. Etkili okullarda okul yönetimleri ve öğretmenlerin, öğrencilerin okul içi ve okul dışı yaşantıları ile ilgilenmeleri, öğrencilerin okul dışından kaynaklanan yaşantıları nedeniyle okula devamları olumsuz etkileniyorsa, gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir (zbaş, 2010:35). Okul yönetiminin otoriter ve baskıcı bir tutum yerine demokratik bir tavır sergileyerek ğrenci görüşlerini dikkate alması, okul amaçlarına uygun istek ve beklentilerine cevap vermesi okul devamsızlığını azaltacak etkinlikler olarak görülebilir (Altınkurt, 2008). Bu bağlamda okul yönetiminin ilgisi, okul yöneticilerinin tutum ve davranışları, öğretmenler ve veliler ile işbirliği düzeyi, okulun fiziksel ve sosyal ortamının oluşturulması, okul rehberlik hizmetlerinin niteliği ğrenci devamsızlığı üzerinde önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Araştırma sonucunda, öğrencilerin ğretmen kaynaklı devamsızlık nedenleri incelendiğinde, bazı veliler değişik sorunlar yaşandığını, öğrenciler ise ğretmen kaynaklı olarak matematik dersinde ve ilgisizliğe bağlı sorunlar yaşandığını ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan veli ve öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, ğrenci devamsızlığında ğretmen kaynaklı sorun yaşanmadığını belirtmişlerdir. Bu sonuç, görüşmeyi gerçekleştiren araştırmacının okul yöneticisi olması nedeniyle katılımcıların bu konudaki görüşlerini içtenlikle belirtmedikleri, velilerin çoğunluğunun ilkokul mezunu olmaları nedeniyle eğitim ile ilgili farkındalık düzeylerinin düşük olması, sosyo ekonomik düzeylerinin düşüklüğü nedeniyle ekonomik konuları nceliklendirmeleri ile açıklanabilir. Öğrencilerin ilgi ve meraklarını artıran eğitim süreçlerinin oluşturulmasının, yargılanmaktan, hata yapmaktan korkmadıkları bir güven ortamının tesis edilmesinin akademik başarılarını olumlu yönde destekleyeceği söylenebilir (MEB, 2021). Öğretmenin kişisel özellikleri, çocuğun okula ve derse karşı davranışlarını etkilemektedir. Olumsuz özelliklere sahip öğretmenler, çocuğun bir dersten ya da okuldan tümüyle uzaklaşmasına ya da akademik yönden başarısız olmasına neden olabilmektedir (Gökyer, 2012). Öğretmenlerin sınıf içindeki olumlu davranış ve tutumları öğrencilerin okula aidiyetlerini

olumlu yönde etkilerken; otoriter davranmaları, öğrenciyle iletişim kuramamaları, üst düzey performanslar beklemeleri, ilgisizliği, kendilerine güven duyulamaması, değerli oldukları duygusunu hissettirememesi, ğretmen kaynaklı devamsızlık nedenleri olarak sıralanabilir (Uzun ve Kemerli, 2019; zbaş, 2010). Benzer şekilde öğrencilerin yaklaşık beşte ikisinin devamsızlık yapmalarında ğretmenlerinin etkisi olduğu (Altınkurt, 2008), ğretmenlerin olumsuz tutum ve tavırlar nedeniyle öğrencileri okuldan uzaklaştırdıkları, öğrencilerle etkili iletişim sağlayamadıkları ve iyi bir rol model olamadıkları, öğretmenlerin mesleki bilgi ve becerilerinin yetersiz olduğu ve bu durumun öğrencileri sınıf dışına ittiği, öğretmenlerin öğrencilerin derse devamını sağlayacak etkili yaklaşımlar sergileyemediği (Sağlam ve Dönmez, 2016), şeklinde araştırma sonuçları bulunmaktadır. Grldğ gibi, ğrenci devamsızlığında ğretmen kaynaklı faktörlerin önemli bir etkisi bulunmaktadır. Çünkü ğretmenlerin sınıf içi tutum ve davranışları, sınıf yönetimi becerisi, kullandığı yöntem ve teknik, veliler ile olan iletişim ve işbirliği düzeyi, öğrencilere yaklaşımı, dersi sevdirmesi, öğrencilerin derse katılımını sağlaması, öğrencilerin bireysel ve akademik gelişimini takip etmesi ve gerekli kayıtları tutması, rehberlik hizmetlerinden yararlanması ve yönlendirmesi, ğrenci devamsızlığı üzerinde doğrudan etkiye sahiptir.

Araştırma sonucunda mesleki ve teknik eğitimde ğrenci devamsızlığının diğer nedenleri incelendiğinde, veliler sağlık ve iletişim sorunlarını, öğrenciler ise sağlık, uyku ve yorgunluğu gerekçe göstermektedir. Benzer şekilde, mesleki ve teknik eğitimde öğrenim gören öğrencilerin en önemli devamsızlık nedenleri arasında sağlık problemlerinin yer aldığı (Sönmez, 2019) ve ğrenci devamsızlığında sağlık probleminin etkili olduğu (Uzun ve Kemerli, 2019) belirtilmektedir. Öğrenciler bedensel özellikleri, doğal koşullar, salgın hastalık riski ve tedavi ihtiyaçlarının karşılanma durumuna bağlı olarak eğitim sürecinde sağlık sorunları yaşayabilmektedir (zbaş, 2010). Öğrencilerin sosyoekonomik durumlarının düşük olması nedeniyle olumsuz koşullarda yaşam sürmeleri, sağlıksız beslenme, olumsuz ev koşulları ve sağlık hizmetlerinden faydalanamamaları, hastalanmalarına ve daha çok devamsızlık yapmalarına neden olabilmektedir (Uzun ve Kemerli, 2019). Araştırma sonuçlarına göre sağlık sorunları devamsızlık nedenlerinden biri olarak grlmektedir. Öğrencinin kendisinin veya aile bireylerinden birinin yaşadığı sağlık sorunu devamsızlığa dönüşmektedir. Araştırma sonuçları kronik rahatsızlıkları olan öğrencilerin daha fazla devamsızlık yaptıkları ya da yapmak zorunda kaldıklarını, ekonomik nedenlerle okul dışında çalışmak zorunda kalan öğrencilerin yorgunluk nedeniyle devamsızlık yapabildiklerini, parçalanmış ailelerden

gelen öğrencilerin anne ile baba arasındaki iletişim kopukluğunu kullanarak daha fazla devamsızlık yapma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Görüldüğü gibi, sağlık problemleri mesleki ve teknik eğitimde öğrenci devamsızlığının en önemli nedenleri arasında çözüm bekleyen sorun olarak yer almaktadır.

Araştırma sonucunda mesleki ve teknik eğitimde öğrenci devamsızlığının önlenmesi için neler yapılabileceğine ilişkin veli görüşleri incelendiğinde okul ile iletişimin, öğrencilere gösterilecek ilginin ve okulun fizikî imkânlarının artırılmasının önerildiği görülmektedir. Öğrencilerin görüşleri incelendiğinde ise okulun sportif faaliyet alanlarının geliştirilmesi öncelikli olmak üzere, mesleki eğitim-üretim alanları, sosyal-sanatsal faaliyet alanları, kantin alanı gibi fizikî imkânlar konusunda iyileştirmeler yapılması önerilmektedir. Araştırma sonuçları literatürde yapılan diğer çalışmalarla örtüşmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2019-2023 stratejik planında okul eğitim ortamının öğrencilerin kişisel, sosyal, sportif ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz olduğu tespiti yer almaktadır (MEB, 2019:67). Altinkurt'un (2008) araştırma sonucuna göre, okulun sadece öğretmenler ders anlattığı, öğrencinin de ders dinlediği yerler değil, okulun aynı zamanda bir yaşam alanı olduğu, öğrenci motivasyonunu ve güven duygusunu artırıcı, sosyal, kültürel ve sportif faaliyet alanları oluşturulmasının öğrenci devamsızlığını etkileyen faktörler arasında yer aldığı ifade edilmektedir. Sağlam ve Dönmez'in (2016) araştırma sonucuna göre, okulda öğrencilere sunulan sosyal etkinliklerin sınırlı olduğu, fizikî ve maddî imkânsızlıklar nedeniyle farklı sosyal aktivite fırsatı sunulamadığı ve bu nedenle öğrencilerin okul dışı mekânlara yöneldikleri belirtilmektedir. Öztekin'in (2013) araştırma sonucunda ise meslek lisesi öğrencilerinin diğer öğrencilere göre daha fazla devamsızlık yaptıkları ve öğrencilerde okula gelme motivasyonu oluşturabilmek için meslek liselerindeki alt yapı ve donanım sorunlarının giderilmesi, öğrencilere bazı sosyal haklar tanınması gerektiği belirtilmektedir. Okulda öğrencinin verimli ve eğlenceli vakit geçirebileceği alanların olmaması, öğrencilerin okula aidiyetlerini zayıflatmakta, ilerleyen zamanlarda devamsızlık yapmalarına ve okul terklerine neden olmaktadır. Araştırma sonucuna göre okuldaki sportif faaliyet alanları, mesleki eğitim ve üretim alanları, sosyal-sanatsal faaliyet alanları ve kantin alanı gibi okulun fizikî durumu ile ilgili öğrenci ihtiyaçlarının karşılanması öğrenci devamsızlığını azaltabilir. Unutulmamalıdır ki, okul öğrenciler için sadece akademik bir öğrenme alanı değil aynı zamanda duygusal, sosyal ve davranışsal yönden de gelişimlerine katkı sağlayan, olanaklar sunan önemli bir ortam olmalıdır. Öğrenciler okul ortamında karşılayamadıkları bu duygusal, sosyal ve davranışsal gereksinimlerini okul dışı

ortamlarda karşılayabilmek için okul zamanlarında okul dışı ortamlara yonelmek zorunda kalabilir, okul devamsızlığı yapabilir. Bu yuzden, okul ortamları öğrenciler için akademik olduğu kadar sosyal, psikolojik ve kültürel açıdan da bir cazibe ortamı haline getirilmeli, öğrencinin ders zamanlarında ve ders dışı zamanlarda okulda daha fazla zaman geçirmeleri sağlanmalı, okula bağlılıkları artırılmalıdır. Can'ın da (2019) belirttiği gibi, eğitime erişim bakımından tüm ğretim kademelerinde öğrencilerin devamsızlık, sınıf tekrarı ve eğitimden erken ayrılma nedenleri ulusal eğitim politikaları bağlamında kapsamlı olarak ele alınmalı, en yüksek devamsızlık oranının yaşandığı özellikle meslek ve teknik eğitim liselerinin durumu araştırılarak önleyici yasal ve pedagojik tedbirler alınmalı ve uygulanmalıdır.

ÖNERİLER

Araştırma sonuçları, devamsızlık sorunu yaşayan öğrencilerin sosyoekonomik yetersizlikler yaşayan ailelerden geldiğini göstermektedir. Okulun ğrenci velileri ile etkin iletişimi ve işbirliğinin devamsızlık probleminin zmne yönelik olarak atılabilecek en önemli adımlardan biri olacağı grlmektedir. Özellikle sosyoekonomik açıdan dezavantajlı öğrencilerin taşımalı öğrencilere verilen okul yemeğinden faydalandırılması, kıyafet yardımı gibi desteklerle ğrenci ve okul arasındaki bağı güçlendirilebilir. Aile bütçesine katkıda bulunmak ve kendi ihtiyaçlarını giderebilmek için çalışmak zorunda kalan öğrencilerin ailelerine yapılacak sosyal yardımlar öğrencilerin gereksinimlerinin karşılanmasını ve okula aidiyeti artırabilir. Okul aile birliklerinin etkin çalışması, ev ziyaretleri gerçekleştirilmesinin okul veli arasındaki etkileşimi olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Araştırma sonuçları meslek ve teknik anadolu liselerinde öğrenim gören devamsızlık sorunu yaşayan öğrencilerin eğitim düzeyi düşük ailelerden geldiğini göstermektedir. Aileler devamsızlık nedenleri ve devamsızlığın önemi konusunda bilgilendirilmeli ve farkındalık yaratılmalıdır. Öğrenci velilerinin ğretmen ve okul yönetiminin yanında yönetim süreçlerine etkin katılımı sağlanmalıdır. Velilerin katılımıyla toplantılar düzenlenerek ya da bireysel olarak görüşmeler gerçekleştirilerek okul devamsızlığına karşı hassasiyetin artırılması sağlanabilir. Araştırma sonuçları aile kaynaklı nedenler olarak parçalanmış aile sorununu göstermektedir. Ailelere çocuklarına

yaklaşımları konusunda rehberlik hizmeti sunulması, önleyici tedbirler konusunda bilgilendirilmeleri devamsızlık sorununun çözümüne katkı sağlayabilir.

Okulun eğitim ve öğretimin yanı sıra öğrencinin sosyalleşme alanı olduğu göz önünde bulundurularak öğrencilerin arkadaşları ile mutlu, güvenli ve verimli vakit geçirebileceği fizikî imkânlarla kavuşturulması gerekmektedir. Özellikle boş geçen ders saatlerinin değerlendirilebileceği okul kütüphanesi, bilgisayar laboratuvarı, atölyeler, spor salonu gibi alanların öğrencilerin kullanımına her zaman açık tutulması gerekmektedir. Okulda gerçekleşen zorbalık davranışlarına karşı gerekli tedbirler alınmalı, öğrenci velileri bu konuda bilinçlendirilmelidir. Ekonomik nedenlerle okula ulaşmada zorluklar yaşayan öğrencilere destek verilmelidir. Risk grubunda olan öğrencilerin durumları okul rehberlik servisi tarafından sürekli takip edilmeli ve öğrencilere etkin yönlendirme ve rehberlik çalışmaları yapılmalıdır.

Okul yönetimi ile veli arasındaki iletişimin şekli ve düzeyi devamsızlıkların önlenmesinde son derece önemlidir. Okuldaki devamsızlık durumunun velilere zamanında ve doğru şekilde iletilmesi devamsızlığın azaltılmasında fayda sağlayacaktır. Okul yönetimi tarafından öğrenci ilgi ve istekleri dikkate alınarak planlanacak sosyal faaliyetlerin artırılması, etkinliklerde özellikle okul terki riski taşıyan öğrencilere sorumluluk verilmesi öğrencilerin aidiyetini güçlendirecektir. Öğretmenlerin ilgili ve iyi bir rol model davranışı sergilemesi, öğrencileri okuldan uzaklaştırmak yerine okula daha fazla bağlanmalarını sağlayacak demokratik sınıf ortamı oluşturmaları okul devamsızlıklarını azaltacak faktörlerden biridir. Okul yönetimi ve okul aile birlikleri işbirliğiyle devamsızlığı az olan öğrencilerin ödüllendirilmesi olumlu davranışın pekiştirilmesini sağlayacaktır.

Okuldaki sağlık ve güvenlik tedbirlerinin artırılması, ortak kullanım alanlarında yeterli hijyenin sağlanması, sınıfların doğru şekilde ve zamanında havalandırılması, öğrencilerin bulaş yolları hakkında bilgilendirilmeleri ve sosyal mesafeye dikkat edilmesi virüslerin ortaya çıkardığı hastalıkları dolayısı ile sağlık nedenleriyle ortaya çıkan okul devamsızlığını azaltabilir

Mesleki ve teknik anadolu liseleri sınırlı akademik beceriye sahip öğrencilerden oluşmaktadır. Derslerin daha çok uygulamaya dönük işlenmesi, teorik ders müfredatının hafifletilmesi, atölye imkânlarının artırılması, öğrenciler için daha fazla sosyal ve sportif

faaliyet olanağı verilmesi okula aidiyetlerini g¼c¼lendirerek devamsızlığın azaltılmasına katkıda bulunacaktır.

KAYNAKLAR

- Adıg¼zel, O. C., & Berk, Ő. (2009). Mesleki ve teknik ortaöğretimde yeni arayışlar: Yeterliğe dayalı mod¼ler sistemin değerlendirilmesi. *Van Y¼z¼nc¼ Yıl Üniversitesi Eğitim Fak¼ltesi Dergisi*, 6(1), 220-236.
- Ak¼z¼m, C., Yavaő, T., Tan, Ő., & Uçar, M. B. (2015). İlköğretim kurumu ğrencilerinin devamsızlık ve okul terki nedenleri. *Uőak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 167-192.
- Altınkurt, Y. (2008). Öğrenci devamsızlıklarının nedenleri ve devamsızlığın akademik başarıya olan etkisi. *Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 123-145.
- Balantekin, Y., & Kartal, H. (2016). Öğrencilerin okula devamından sorumlu paydaőların gr¼őlerine göre okul devamsızlığının nedenleri ve buna yönelik cz¼m nerileri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fak¼ltesi Dergisi*, 1(39), 16-36. <https://dx.doi.org/10.21764/efd.95357>
- Bozgeyikli, H. (2019). *Mesleki ve teknik eğitimin geleceği* (Analiz Raporu: 2019/02). İstanbul: İLKE İlim K¼lt¼r Eğitim Vakfı.
- Can, E., & Işık Can, C. (2018). Mesleki ve teknik eğitimde tanıtım ve yöneltme c¼alışmalarının değerlendirmesi. *Social Mentality and Researcher Journal*, 4(12), 710-722.
- Can, E. (2019). T¼rk Eğitim Sistemi: Uluslararası göstergeler. 14. *Uluslararası Eğitim Yönetimi Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı*, 490-494.
- Canbal, M., Kerkez, B., Suna, E., Numanğlu, K., & zer, M. (2020). Mesleki ve teknik ortaöğretimde paradigma deđiőimi için yeni bir adım: Eğitim programlarının g¼ncellenmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 11(21), 1-26.
- Cerit, Ő., & Porsuk, A. . (2020). Roman cocukları ve okula devamsızlıkları: Kırklareli'de bir okul rneği. *Humanistic Perspective*, 2(3), 283-295. <https://dx.doi.org/10.47793/hp.778134>
- Eğitimciler Birliği Sendikası [EBS]. (2021). *Eğitime bakış 2021 izleme ve değerlendirme raporu*. https://www.ebs.org.tr/ebs_files/files/yayinlarimiz2021/EgitimeBakis2021.pdf (Erişim: 5 Nisan 2022).

- ERG. (2021). *Öğrenciler ve eğitime erişim eğitim izleme raporu 2021*.
https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2010/01/EIR21_OgrencilerveEgitimeErisim.pdf (Erişim: 5 Nisan 2022).
- Girgin, S. (2016). *Ortaöğretim öğrencilerinin devamsızlık nedenleri (Balıkesir ili örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi, İstanbul.
- Gökyer, N. (2012). Ortaöğretim okullarındaki devamsızlık nedenlerine ilişkin öğrenci görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(3), 913-938
- Güngör, G. (2019). *Mesleki ve teknik ortaöğretimde okul terklerinin nedenleri ve çözüm önerileri: Bütüncül bir program önerisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Köse, N. (2014). *Acarlar beldesinde okul terkleri ve devamsızlık sorunu*, Yüksek Lisans Tezi. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- MEB. (2019). *Millî Eğitim Bakanlığı 2019-2023 stratejik planı*.
https://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_10/21161923_MEB_2019-2023_Stratejik_Planı.pdf (Erişim: 5 Nisan 2022).
- MEB. (2020). *T.C. Millî Eğitim Bakanlığı 2019 yılı idare faaliyet raporu*.
http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_02/28191618_Milli_EYitim_Bakan_IYYY_2019_YYIY_Ydare_Faaliyet_Raporu_28.02.2020.pdf (Erişim: 5 Nisan 2022).
- MEB. (2021a). *20. Millî Eğitim şurası*.
https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_12/08163100_20_sura.pdf
(Erişim: 5 Nisan 2022).
- MEB. (2021b). *Eğitim analiz ve değerlendirme raporları serisi (19): OECD sosyal ve duygusal beceriler araştırması Türkiye ön raporu*.
https://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/07170836_No19_-_OECD_Sosyal_ve_Duygusal_Beceriler_Arastirmasi.pdf (Erişim: 5 Nisan 2022).
- MEB. (2022a). *Millî Eğitim Bakanlığı istatistikleri örgün eğitim 2021-2022*.
https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_09/15142558_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2021_2022.pdf (Erişim: 5 Ocak 2023).
- MEB. (2022b). *Mesleki eğitim haritası (Kırklareli)*.
<http://meslekiegitimharitasi.meb.gov.tr/ogrenci.php?il=39> (Erişim: 5 Ocak 2023).

- MEB. (2022c). *Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik* (2022, 15 Kasım). Resmi Gazete (Sayı: 32014 (Mükerrer)). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/11/20221115-1.htm> (Erişim: 8 Ocak 2023).
- Önder, E. (2017). Ortaöğretimde öğrenci devamsızlığı buna dönük okul uygulamaları ve önerilen politikalar. *Eğitim ve Bilim*, 42(190), 361-378.
- Özbaş, M. (2010). İlköğretim okullarında öğrenci devamsızlığının nedenleri. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 32-44.
- Özer, M. (2018). 2023 eğitim vizyonu ve mesleki ve teknik eğitimde yeni hedefler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (3), 425-435.
- Öztekin, Ö. (2013). *Lise öğrencilerinin devamsızlık nedenlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Öztürk, Z. (2019). *Mesleki ve teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin okula yabancılaşmaya yönelik görüşleri ve mesleki eğitime yönelik tutumları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi, Düzce.
- Sağlam, A. Ç., & Dönmez, N. (2016). Meslek liselerinde öğrenci devamsızlığının nedenleri ve olası çözüm yollarına ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 1-9.
- Sakınç, S. (2013). *Öğrenci devamsızlığı nedenleri, sonuçları ve çözüm önerileri*. https://zehraemineocguder.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/41/07/974186/dosyalar/2020_01/10115003_Ogrenci_Devamsizligi_Nedenleri_Sonuclari.pdf?CHK=0511f6cb357f9e0b64ea0d3cf8701c47 (Erişim: 5 Nisan 2022).
- Sönmez, A. (2019). *Mesleki ve teknik ortaöğretim okulu öğrencilerinin devamsızlık nedenlerinin incelenmesi (Kastamonu ili örneği)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.
- Şanlı, Ö., Altun, M., & Tan, Ç. (2015). Okula devamsızlık yapan öğrencilerin devamsızlık sebeplerinin öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(55), 161-177. <https://dx.doi.org/10.17755/esosder.91015>
- Tamer, M. A., & Özcan, M. (2014). Örgün mesleki ve teknik eğitim sisteminin mesleki eğitimin paydaşlarınca değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 44(203), 205-224.
- TED. (2022). *2021 eğitim değerlendirme raporu*. <https://tedmem.org/download/2021->

egitim-degerlendirme-raporu?wpdmdl=3948&refresh=63ab58e61e1231672173798
(Erişim: 5 Nisan 2022).

Uzun, K., & Kemerli, ř. (2019). Ortaöğretim öğrencilerinin devamsızlık nedenleri: Fethiye ilçesi örneği. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 1-19.

Ünver, G. (2022). *Okula devamsızlık ve okul terki nedenleri: Bir meta-sentez incelemesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul.

Yıldırım, A., & şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, K., şahbaz, O., Demirciler, V. O., Alıç, U., & Koca, M. (2020). Türkiye’de öğrenci devamsızlığı ile ilgili nitel bir araştırma. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(3), 1440-1460. <https://dx.doi.org/10.33206/mjss.672506>